

Kitap; özet sayfaları, kullanılan bibliyografya, sözlükle ve dizinle sona ermektedir.

Kitabın dizin bölümünde verilen bitki adlarının büyük çoğunluğunu Türkiye Türkçesi oluşturmaktadır (320). Bunu sırasıyla Kazak (272), Yakut (201), Tatar (186), Türkmen (142), Özbek (134), Azeri (127), Çuvaş (94), Yeni Uygur (80), Başkurt (64), Kırgız (62) ve Altay (61) izlemektedir. Bunların dışında nispeten daha az olarak Tuva, Çulım, Tofa, Şor, Nogay, Kumuk, Kırım Tatar, Karacay-Balkar, Karakalpak, Karaim, Gagauz, Hakas ve Halaç içindekiler de gösterilmiştir.

Dikkatimizi çeken sayfalardan oluşan sözlük içinde, bir yandan otların La-

tinceleri verilirken diğer yandan hem Türk lehçelerindeki hem de Avrupa dillerindeki biçimleri de listeler hâlinde gösterilmiştir. Bibliyografyada belirleyebildiğim bir eksik, Türkiye için önemlidir. *Flora and Fauna of Turkey* başlıklı altı ciltlik eserden hiç söz edilmemiştir.

Ingeborg Hauenschield bu eseriyle yine bir baş ucu kitabına imza atmıştır. Türk dili ile uğraşan ve özellikle de bitki ve hayvan isimleriyle ilgili bütün Türk dünyasında olanlara dikkat çeken çalışmaları zaten birer kaynak eserd; bu kitap da diğerlerinin yanında önemli bir yere sahip olmuştur. Kendisini ve eseri yayımlayan Harrassowitz Yayınevini kutluyorum.

ŞU ŞİİR İŞÇİLİĞİ: BORGES'İN NORTON KONFERANSLARI

Mehmet A. Çetin

Jorge Luis Borges'in 1967 yılında Harvard'dan aldığı bir davet üzerine verdiği konferanslardan oluşan *Şu Şiir İşçiliği*, 2007 yılında De Ki Yayınevi tarafından Mukadder Erkan çevirisi ile Türkçeye kazandırılmıştı. Borges'in şiir üzerine verdiği konferansların metinleri, 2020 yılının Haziran ayında Ketebe Yayınları tarafından Mukadder Erkan çevirisi ile yeniden yayımlandı.

Borges; 24 Ekim 1967 ve 10 Nisan 1968 tarihleri arasında "Şiir Bilmecesi", "Metafor", "Hikâye Anlatımı", "Sözün Müziği ve Çeviri", "Düşünce ve Şiir" ve "Şiirin Amentüsü" başlıklarını taşıyan altı konuşma yapmıştır. "Şiir Bilmecesi" başlığını taşıyan ilk konferansta Borges, kitaba bir son söz yazan Călin Andrei

Mihăilescu'nun belirttiği gibi "Şiirin ontolojik statüsüyle ilgilenir."¹ (s. 134) Borges, konferanslarının ilkinde "Şiir Bilmecesi" adını vererek bir anlamda dinleyicilere şiirin müphemliğini hatırlatarak işe başlamıştır. Konferansın verildiği yıllarda yetmiş yaşına yaklaşmış ve hayatının büyük bölümünü edebiyata adanmış olan Borges, yaptığı ilk konuşmanın başlığına atıfla "Bu yüzden bilmecenin çok önemli olduğunu düşünebilirsiniz ya da daha kötüsü, bu bilmecenin doğru yanıtını bir şekilde keşfettiğime inanmakla kendimi avuttuğumu düşünebilirsiniz. Gerçek şu ki sunacak hiç bir keşfim yok." (s. 11) diyerek belki de dinleyenler için şaşırtıcı olabilecek bir başlangıç yapar. Borges'e göre, şiir hakkında sorulan soruların çoğu yanıtızsız kaldığı gibi şiire dair soruların mutlak surette cevap bulması

¹ Yazıdaki tüm alıntılar *Şu Şiir İşçiliği* (Borges, 2020) kitabından yapılmıştır. Bu yüzden yapılan alıntılarda kitap veya yazar adı tekrar edilmeyerek yalnızca sayfa numaraları verilmiştir.

na da gerek yoktur. Bu bağlamda Borges, söz konusu şiir olduğunda esas meselenin “şiirin tadını çıkarmak” (s. 11) olduğunu söyler. Thomas De Quincey’nin “yeni bir sorunu keşfetmenin, eski bir sorunu çözümünü keşfetmek kadar önemli olduğunu” söylediğini aktaran Borges, “Size yalnızca şüpheler sunabilirim.” (s. 12) diyerek şiir alanında bir kesinlikten söz etmenin zorluğunu dile getirir.

Bugün hâlâ şiir tam olarak tanımlanamamış değildir. Borges, şiirin tanımlanamayışını bir sorun olarak görmez. Aksine ona göre bizler, şiirin ne olduğunu biliriz ve tam da bu yüzden şiiri tanımlamakta güçlük çekeriz. Öyle ki “Bir şeyi tanımlayamıyorsak onu bilmediğimizi düşündüğümüzde çok sıradan bir hata yaptığımızı belirtmek isterim.” (s. 28) diyen Borges; bu yaygın kanaatin aksine, şiiri aslında “bildiğimiz” için tanımlamadığımızı şu cümlelerle dile getirir:

“Chestertoncu bir ruh hâlindeyse (sarırm içinde bulunacak en iyi ruh hâllerinden biri), yalnızca hakkında hiçbir bilgimiz yoksa bir şeyi tanımlayabileceğimizi söyleyebiliriz.” (s. 28)

Borges’in dikkat çekici bu sözleri şiirin “somut” olmayan, “duyulan” ve “hissedilen” tarafına işaret eder. Borges, şiiri bir edebî metin olmaktan çok; his, duygu, hayal yaratan bir “şey” olarak görme eğilimindedir. Bu yüzden şiiri “tanımlayamamak” ona göre bir eksiklik değil, çok doğal ve aslında olması gereken bir durumdur. Nasıl ki tanımsızlıklarına rağmen renkler, duygular ve hisler, herkesin üzerinde uzlaştığı gerçeklikler ise şiir de Borges’e göre aynı biçimde herkesin üzerinde örtük biçimde uzlaştığı bir olgudur:

“Çok iyi biliyoruz ki şiiri başka sözcüklerle tanımlayamayız; tıpkı kahvenin tadını, kırmızı ya da sarı rengini ya

da öfkenin, aşkın, nefretin, gün doğumunun, gün batımının veya ülkemize duyduğumuz sevginin anlamını tanımlayamadığımız gibi. Bu şeyler, içimizde o kadar derindir ki yalnızca paylaştığımız o ortak simgelerle ifade edilebilirler. Öyleyse neden başka sözcüklere gereksinim duyuyoruz?” (s. 29)

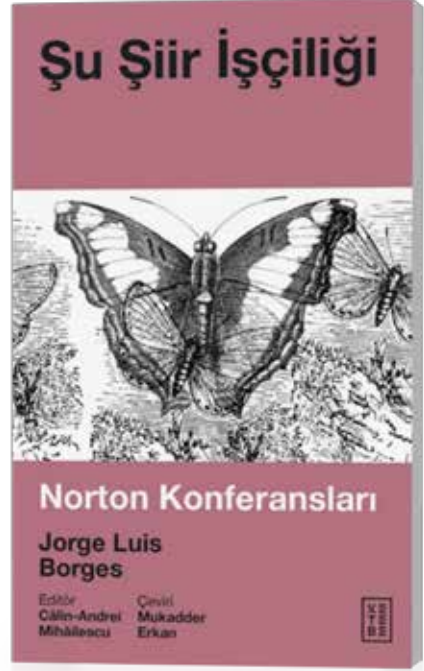
16 Kasım 1967’de sunulan “Metafor” başlıklı konferans, adından da anlaşılacağı gibi şiirde metafor üzerinedir. Metaforların “iki farklı şeyin birbirine bağlanmasıyla” (s. 31) oluştuğunu söyleyen Borges’in bu konferansta üzerinde durduğu konu, her şeyin potansiyel bir metafora dönüşebileceği ve sözcüklerin türlü kombinasyonları ile sayısız metafor yaratmak mümkün iken niçin şairlerin sınırlı sayıda ve kalıplaşmış metaforlar ile yetindikleri meselesidir. Borges; “Metafor” başlıklı bu bölümde, kelimelerin etimolojik kökenlerine inerek ve metaforu oluşturan sözcükler arasındaki ilişkilere dikkat çekerek metaforların oluşumunda etkili olan durumları açıklığa kavuşturmaya çalışır. Metaforun temel şartının “onun okur ya da dinleyen tarafından bir metafor olarak hissedilmesi” (s. 33) olduğunu söyleyen Borges, aslında burada okur ve şair arasındaki örtülü bir anlaşmayı işaret etmektedir. Metafor yaratmak için sınırsız sayıda seçenek olsa da bir-biri ile ilişkilendirilen her iki şeyin bir metafor oluşturamayacağı açıktır. Bu yüzden Borges, metafor bağlamında sınırlı sayıda “kalıp” olduğunu ve geride kalanların “keyfî oyunlar” olduklarını belirtir:

“Cesur bir düşünür olsaydım (ama değilim; ben çok çekingen bir düşünürüm, el yordamıyla yürürüm) yalnızca bir düzine kadar kalıbın mevcut olduğunu ve diğer bütün metaforların salt keyfî oyunlar olduklarını kesinlikle söyleyebilirdim.” (s. 44)

Borges; “Hikâye Anlatımı” başlıklı konferansında, geçmiş zamanlarda şairlerin birer “hikâye” anlattıklarını belirterek eski şairlerin aslında “şiiir” ve “hikâyeyi” birbirinden ayırmadıklarından söz eder. 6 Aralık 1967 tarihli bu konferansında Borges, iki büyük dünya savaşının geride bırakılmasına rağmen günün edebiyatının bir “epik” yaratmadığına dikkat çeker. Epiği insanlar için bir “ihtiyaç” olarak gören Borges; o gün için bu ihtiyacı karşılayan şeyin “şiiir” değil, “Hollywood” olduğunu belirtir. İnsanlar ona göre günün dünyasında epik ihtiyaçlarını edebiyat değil, sinema aracılığı ile karşılamaktadırlar.

Epikten söz ettiği bölümde roman ve öyküye de değinen Borges, ilginç bir biçimde modern romanı bir “bozulma” olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda James Joyce’un *Ulysses*’ini örnek veren Borges, bu türden modern romanlarda söylenen onca söze karşın okuyucuların karakterler hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ileri sürer. Borges, gelecekte şiiir söylemek ile hikâye anlatmanın tekrar bir araya geleceğine olan inancını koruduğunu belirterek bunun tekrar başarılmasının yani epiğin geri dönüşünün edebiyat için önemli bir kazanım olacağı görüşündedir.

“Sözün Müziği ve Çeviri” başlıklı bölümde Borges, şiiir çevirisinin imkânları ve sınırları üzerinde durur. Çevirmenin bir “hain” olduğunu öne süren meşhur İtalyanca deyiş olan “Traduttore traditore” sözünü hatırlatan Borges, bu sözde bir “doğruluk payı” olduğunu kabul eder. “Düşünce ve Şiiir” başlıklı bölümde ise sözcüklerin nasıl şiiirsel birer anlam yüklediklerini üzerinde durulmuştur. Şairlerin kelimeler ile yaptıklarını “büyülü bir şey” olarak gören Borges’e göre, şiiir kurmanın iki yöntemi vardır. Bunlardan birincisi, şairin “sıradan” kelimeleri kullanarak onları “sıra dışı”

kılmasıdır. Şiiir kurmada ikinci bir yöntem ise şairin alışıldık olmayan sözcükler kullanması ve bazen James Joyce’un *Finnegans Wake*’te yaptığı gibi dilde var olmayan yeni kelimeler yaratmasıdır. Borges’e göre sıradan kelimeler ile oluşturulan güzel bir şiiirle, yeni sözcüklerin yaratıldığı veya “özenli üslup”la kurulmuş bir şiiir arasında estetik açıdan bir fark yoktur. Bu iki tür şiiir arasında, yalnızca farklı üslup tercihleri söz konusudur.

“Şairin Amentüsü” başlığını taşıyan altıncı ve son bölümde Borges, kendi yazı hayatından ve okurluk sürecinden söz eder. Kendisini bir “okur” olarak gören Borges, okuduklarının yazdıklarından daha önemli olduğunu söylemektedir: “Çünkü insan beğendiği şeyi okur -ancak yazmak istediği şeyi değil, yazabildiği şeyi yazar.” (s. 23) Yine aynı bölümde gençliğinde pek çok kimse gibi katı kurallardan arınmış serbest vezinli şiiir

irlerin klasik formlardan “daha kolay” olduğunu düşündüğünü söyleyen Borges, artık serbest şiirlerin klasik biçimlerden daha zorlu formlar olduğunu bilincinde olduğunu dile getirir. Sözü edilenlerin yanı sıra son bölümde; “modernite”, “kurgu ve gerçeklik”, “roman ve öykü” gibi konulara da değinilmiştir.

Modernliğin bir tutum, tavır, kurgu veya üslup meselesi değil; çağın getirdiği bir durum olduğunu ileri süren Borges’e göre, dönemin şair ve yazarlarının “modern” olmaktan başka bir seçenekleri yoktur. Kendisinin “modernite” eleştirisini de modern olma tarzının bir sonucu olarak gören Borges, modernliğin kaçınılmaz bir olgu oluşunu şu sözlerle dile getirir:

“Geçmişte yaşama sanatını henüz kimse keşfetmedi ve hatta fütüristler de gelecekte yaşamının sırrına ermediler. İstesek de istemesek de biz moderniz. Belki de şimdi benim moderniteye saldırmam olgusu, bir modern olma tarzıdır.” (s. 120)

Son olarak Ketebe Yayınlarının *Exlibris* dizisinin altıncı kitabı olarak çıkan *Şu Şiir İşçiliği*’nin özenli baskısı ve kapak tasarımının yanı sıra oldukça rahat okunan çevirisi ile şiire ilgi duyan herkesin zevkle okuyacağı bir kitap olduğunu söyleyebiliriz.

Kaynak

Borges, Jorge Luis, *Şu Şiir İşçiliği*, Çev.: Mukadder Erkan, Ketebe Yayınları, İstanbul 2020.

FOTOĞRAF VE SAYISAL GÖRÜNTÜ TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

Burcu Kaya

Türk Dil Kurumunun 2019 yılında yayımladığı *Fotoğraf ve Sayısal Görüntü Terimleri Sözlüğü*; 295 sayfadan oluşan, yaklaşık iki bin sekiz yüz terime yer veren, özenle hazırlanmış ve oldukça kapsamlı bir eserdir. Bilim toplumu olmak için ilerleme ve Türkçenin bilim dili olarak gelişmesi çabalarında, terim olarak kullanılan sözcüklerin, anlamı herkes tarafından bilinen Türkçe köklerden türetilmesinin önemi açıktır. Böyle bir amaca katkıda bulunan bu sözlükte, Türkçe karşılıkları önerilen terimlerin tanımları yapılarak fotoğrafçılık alanındaki temel kavramlar açıklanmıştır.

Fotoğraf, ışık yoluyla yüzey üzerine resmetme tekniği olarak 1800’lü yılların ortasından itibaren yaygınlaşmıştır. Fotoğrafın oluşumunda çeşitli bilim dallarının etkileşimi ve bir araya gelişi söz konusudur. Şöyle ki yüzey üzerinde görüntünün oluşturulması optik ve fizik bilimi terimlerini, bu görüntünün kaydedilerek sabitlenmesi de kimya bilimiyle ilgili terimleri kapsar. Teknolojinin gelişmesi de fotoğraf terimleri ile sayısal teknoloji terimlerini bir araya getirir. Eski fotoğraf analog teknolojinin, yeni fotoğraf ise verilerin basamaklanarak kodlandığı sayısal teknolojinin ürünüdür. Bu sözlükte yeni ve eski fotoğraf diye adlandırılan sınıflamaya ait terimler ile fizik ve kimya bilim alanları, güzel sanatlar ve sayısal teknoloji alanlarının terimlerine de yer verilmiştir.

Günümüzde fotoğraf alanında kullanılan terimler incelendiğinde ne yazık ki